

Panarkistiska strategier

[first published in the Swedish magazine Nyliberalen in May 15, 2005]

I don't think most people want freedom at all. Panarchists do not deny that but build their whole framework upon that fact.. - John Zube

I *Frontinfo maj 2005* diskuterade Frihetsfrontens ordförande Henrik Alexandersson några möjliga strategier för hur förutsättningar för frihet ska kunna skapas i vårt land. Jag dristar sammanfatta dem så här: (1) starta ett eget parti, (2) påverka de politiska partierna och (3) verka utanför politiken.

Jag skulle vilja använda dem som utgångspunkt för en diskussion om en något annorlunda strategi. Jag vill jag mena att det är i det närmaste utopiskt att tro att libertarianer någonsin kommer att kunna övertala alla eller ens en majoritet om fördelarna med en liberal ordning. Det kanske inte ens är ett eftersträvänsvärt mål. Uppgiften? Inte alls, för samtidigt är det så att mycket få vill ha den regering som har valts eller den politik som förs. Den strategi jag kommer att skissera är enligt min mening teoretisk och strategiskt både mer tolerant och lovande. En förespråkare för denna strategi skrev 1860 att "all this is so simple and correct that I am convinced that no one will want to know anything about this." Jag tror han hade fel. Här finns en outnyttjad potential. Och som vi ska se visar sig trots allt Alexanderssons tre strategier vara alldeles rimliga.

Minoritetsstyre och massmissnöje

Låt mig inleda med att enkelt förklara hur vi idag styrs av en regering baserad på en minoritet, för den som inte redan hade klurat ut det (jag berörde dessutom detta i min artikel i det senaste numret av Nyliberalen).

Socialdemokraterna och deras två stödpartier styr med en majoritet på 53 procent i senaste riksdagsvalet. Men om hänsyn tas till valdeltagandet på 80 procent fick de tillsammans 42 procent i det senaste valet, dvs långt ifrån en majoritet. Majoriteten av de röstberättigade, 58 procent röstade alltså inte på (s), (v) eller (mp). De 42 procenten motsvarar ca 2,8 miljoner personer, dvs ca 31 procent av landets befolkning. *Vi kan alltså börja med att konstatera att vi styrs av en minoritet.*

Majoritetsstyre vore förmodligen att föredra och det är ju trots allt det som all validering av systemet bygger på. Men vi kan även ställa oss frågan vem som egentligen vill ha den politik som faktiskt förs. Inte väljare inom (v) och (mp), får man förmoda. Men många inom (s) är nog också missnöjda, inte bara för att de måste förlita sig på stödpartierna, utan för att deras vision av socialdemokratin inte återspeglas i realpolitiken eller ens i partiprogrammet. Vi får ju inte glömma att det trots allt finns sossar som kallar ställen som Riksbanken, Konjunkturinstitutet och

andra regeringsorgan för nyliberala. Det är nog också därför de är ute och demonstrerar den 1 maj varje år. Hursomhelst, *vi kan alltså dessutom konstatera att mycket få svenskar i själva verket vill ha den regering och den politik vi har idag.*

Om man tar hänsyn till valdeltagandet visar det sig att de flesta västländer, åtminstone de som inte har rösttvång, styrs av minoriteter. Tony Blair fick t ex nyligen stöd av endast 22 procent av de röstberättigade men utropades ändå till 'vinnare'. Visst 'vann' Blair, men inte var det sina undersåtars stöd han vann.

Jag vill dock vara noga med att påpeka att det inte vore någon större skillnaden om borgarna eller någon annan koalition regerade. Med ett valdeltagande på 80 % krävs drygt 63 % av rösterna för att motsvara en majoritet av de röstberättigade. Mer än 63 % borgerliga röster eller högre valdeltagande är givetvis möjligt, men det ska väldigt mycket till för en borgerlig majoritet av de röstberättigade. Även med en borgerlig seger kommer vi att styras av en minoritet, där inte ens minoriteten vill ha den förda politiken.

När idealet sparkar undan benen på sig själv

Nästa lilla insikt leder till ytterligare frågor; det har aldrig hänt att alla tycker likadant i alla tänkbara avseenden, en i sig nästan skrämmande tanke. Hur ska vi då lyckas komma överens om en liberal konstitution och lagstiftning? Att tro att det någonsin kommer att lyckas förefaller i det närmaste utopiskt.

Men räcker det inte att övertyga en majoritet för att på så vis få igenom den liberala agendan? Eller kanske bara en minoritet, såsom i dagens styre? Visst, men är det särskilt liberalt? Är det inte det alla frihetsälskare i grunden invänder emot? Vad händer i så fall med toleransen inför andras sätt att leva? Är det i själva verket inte väldigt auktoritärt att påtvinga andra sitt levnadssätt och sina ideal?

För den som anser att individen har rätt att leva sitt liv utan att bli utsatt för tvång från andra kan det rimligen inte vara riktigt att tvinga på andra sitt synsätt. Det vore att svika sina ideal, att sparka undan benen på sig själv. Målet helgar inte medlen. Medlen blir riskerar att bli målet och ideal förvandlas till makt.

Nu börjar vi närma oss läget där det är dags att diskutera en positiv strategi. Den bygger till del på det faktum att det är så att mycket få vill ha den regering som har valts.

Panarki - alla styrelseskick

En del kanske tror att jag tänker tala om anarki, men så är inte alls fallet. "Anarki för alla", är även det en auktoritär paroll. Nej, jag talar inte om att förespråka en typ av -arki eller -krati, utan om att förespråka alla. Alla. kan översättas till -pan. på grekiska, därav benämningen panarki. Idén kan kort beskrivas i följande paroll:

To each the government or non-governmental society of his or her choice! - John Zube

Ett socialdemokratiskt styre för socialdemokrater, ett vänsterpartistiskt styre för vänsterpartister, ett miljöpartistiskt styre för miljöpartister, ett moderat styre för moderater, ett folkpartistiskt styre för folkpartister, ett centerpartistiskt styre för centerpartister och ett kristdemokratiskt styre för kristdemokrater. Samtidigt skulle de 22 procent som inte röstade på något av

riksdagspartierna få det styre de ville, t ex monarkisterna sitt kungahus och anarkisterna inget styre alls. Det skulle givetvis, i toleransens namn, finnas styrelseformer som även var av det religiösa slaget, om så önskades.

Alla skulle ha *rätt att välja och få det styre eller icke-styre de önskar*, i vissa fall genom att .starta eget., kanske ihop med andra. Det kallar jag politisk frihet.

En mycket intressant aspekt av detta är just att mycket få faktiskt vill ha det styre vi har idag. Folk vill rimligen istället ha det styre eller icke-styre de drömmer om, eller hur? Problemet ligger i att alla idag tvingas leva i ett och samma system.

Kan man inte flytta då till ett ställe som har ett mer önskvärt styre? Tja, för det första vet de flesta libertarianer att det är mycket svårt att hitta ett existerande libertarianskt samhälle. Det finns givetvis ett antal länder med en högre grad av frihet än Sverige och en stor mängd länder med en lägre grad av frihet. Men inte flyttar kommunister till Nord-Korea. Varför? Det kan finnas många skäl, men ett helt rimligt skäl är att man inte ska behöva tvingas lämna hus, hem, vänner och familj för att få leva som man vill. Det för oss in på vad vi kan kalla den territoriella intoleransen.

Det territoriella monopolet

Vi kan utgå från följande citat:

It is a recognized principle of modern international law that every independent and sovereign State possesses absolute and exclusive jurisdiction over all persons and things within its own territorial limits. (Shih Shun Liu, *Extraterritoriality: Its Rise and Its Decline*, 1925, s. 17)

Idag finns det ingenstans på jorden du kan befinna dig, åtminstone med mark under fötterna, utan att någon avkräver dig absolut underkastelse till rådande lagar och regler, oavsett vad du själv anser om dem. Libertarianer är i allmänhet medvetna om att sådana tvångsmonopol existerar, men kanske inte riktigt har klart för sig vad den territoriella aspekten implicerar.

Alla monopols moder är den territoriella staten, och alla de monopol libertarianer så ofta kritiserar . inklusive den enhetliga skolan, polis, militär, underrättsmyndighet osv . är den territoriella statens skapelser, dess små barn. Den territoriella staten har ju t o m monopol på monopolbekämpning, i bästa Orwell-stil. Men de flesta libertarianer, och jag är inte sen att erkänna att det även har gällt mig själv, har alltför ofta velat att detta territoriella monopol ska se ut på det vis de önskar. Anarkister har ifrågasatt staten men egentligen inte direkt den territoriella aspekten.

Alternativet till det territoriella styrelseskicket är det icke-territoriella. Med det avses att ingen stat, regering, etc, har absolut och exklusiv kontroll över ett territorium, så att flera system av lagar och regler kan existera parallellt på en och samma plats.

Låter det konstigt? Kanske, men faktum är att det territoriella monopolet är en relativt ny företeelse. Det var egentligen först i samband med den westfaliska freden 1648 som det territoriella styret blev det rådande. Istället är det på det viset att människans historia är präglad av det icke-territoriella styret. Liu konstaterar i sin bok (se lästipsen nedan) att det territoriella styrelseskicket var totalt okänt fram till alldeles nyligen i människans historia.

Detta är ett mycket signifikant bidrag till vår kunskapsstock. Lius bok är den kanske den bästa referensen i dessa sammanhang (jag har skrivit en recension av boken och en kortare kolumn; se lästipsen nedan), men även exempelvis Edward Gibbon skriver om detta i sin klassiska bok *The Decline And Fall Of The Roman Empire* (kap. 38, .Laws of the Barbarian.).

Krig, massmord och förtryck av individen

Den territoriella intoleransen tar sig i emellanåt uttryck i sådant som krig, förödelse och massmord, men i stort sett alltid i förtryck av individen, om än olika grader av förtryck.

Territoriella monopol har en tendens att skapa dispyter med andra territoriella monopol. Det är givetvis inte bara territoriella monopol som skapar dispyter här i världen, men en sak som gör de territoriella dispyterna så omfattande är att det blir så enkelt att hävda att folk på andra sidan gränsen är annorlunda. Det gör det dessutom relativt enkelt att förtrycka inhemska oliktankande och motståndare samt att inge ett falskt intryck av enighet inom det egna territoriet. Det blir väldigt svårt att urskilja rötäggen från vanligt hederligt folk. Hela befolkningar blir inblandade i krigen, inte bara militären. Idén om ett kollektivt ansvar utnyttjas för att måla upp onda motiv och måltavlor hos motståndare, för att rättfärdiga skatter, värnplikt och andra pålagor på den egna befolkningen. Alla antas stödja "sin" regering även om man i själva verket är ett offer.

Massmord och förföljelse av oliktankande är inget annat än den territoriella statens krig mot den egna befolkningen. Monopol på tvång och våld, dvs polis, militär etc, gör det mycket svårt för folk att försvara sig och för andra territoriella stater att ingripa då det skulle innebära att det egna monopolet samtidigt undermineras.

Krig och massmord var 1900-talets signum. Dessbättre har vi i Sverige under en väldigt lång tid varit relativt förskonade från krig och massmord. Det är lätt att förledas tro att tyranner inte skulle kunna ta över här. Men samtidigt har vi aldrig varit helt förskonade från förtrycket av individen. Jag vill istället mena att grogrunden för framtida tyranner är god även här.

Fin grogrund för tyranner

En av de mest avskydda tyrannerna i modern tid är Adolf Hitler. En viktig faktor för hans maktövertagande var att det territoriella monopolet med alla sina undermonopol faktiskt redan fanns på plats. Det är mycket svårt för den enskilde att värja sig mot all denna makt, även tillsammans med likasinnade. Samtidigt är själva det territoriella monopolet i sig en grogrund för tyranner.

De uniforma lagarna och reglerna skapar småtyranner. Vi kan se på det så här: jag vill leva som jag vill, men eftersom alla måste leva under samma styre, måste jag antingen övertala alla om mitt styres förträfflighet eller tvinga andra till underkastelse. Det går normalt inte att övertala alla, så andras underkastelse till mina ideal är enda sättet på vilket jag kan få leva som jag vill. I och med det territoriella monopolet skapas alltså en mycket intolerant vilja att påtvinga andra sina ideal. Hitler hade förstås inga problem med det - medlen fanns redan och en del skapade han sedan själv. Men dessvärre har alltså de flesta människor fallit offer för denna mindre trevliga viljeyttring, förledda av det territoriella monopolets uniforma lagar och regler.

Förtrycket av individen har till stor del sin förklaring i att vi i vår önskan att leva som vi vill försöker underminera andras möjligheter att leva som de vill. Vi gör ofta vårt bästa för att

utnyttja det territoriella monopolet till vår fördel. Jag föll själv offer för detta, givetvis i all välmening, men har nu insett mitt misstag. Jag skyller inte på .staten. eller på den förda politiken, utan på mig själv. Och givetvis i nästa led på det territoriella monopolet.

Konflikthantering

En intuitiv fråga när det gäller parallella lagar och regler inom ett och samma territorium är givetvis hur konflikter hanteras. Konflikter kommer oundvikligen att uppstå, och det finns en rädsla för att det skulle kunna leda till kaos och våld. Jag tror Ayn Rand uttryckte denna rädsla så här:

“Suppose Mr. Smith, a customer of Government A, suspects that his next-door neighbor, Mr. Jones, a customer of Government B, has robbed him; a squad of Police A proceeds to Mr. Jones’ house and is met at the door by a squad of Police B, who declare that they do not accept the validity of Mr. Smith’s complaint and do not recognize the authority of Government A. What happens then? You take it from there.”

Det finns emellertid libertarianer som menat att t ex skiljedomstolar (eng. arbitration courts) skulle avgöra sådana .blandade. fall, dvs där fler konkurrerande styrelseskick är inblandade. Andra exempel kommer från medeltida Island där det t ex var möjligt att sälja sina krav (se bl a Bruce Bensons, Roderick Longs eller David Friedmans arbeten på området).

Men nu är det ju så att parallella lagar och regler faktiskt har existerat i större delen av människans historia även på andra håll, precis som bl a Lius bok visar. Den vägledande principen vid konfliktlösning var *actor sequitur forum rei*. Med det avses att kändanden (den som inleder en rättegång) följer svaranden (den som kändanden riktar sitt yrkande mot) till svarandens domstol. Om A anklagar B avgörs tvisten i B:s domstol enligt B:s lagar och regler. Den här principen har emellertid fått en annan mening i och med den territoriella staten och verkar ha glömt borts.

Det finns givetvis ett antal brott där det är orimligt att gömma sig bakom lagen, såsom mord (i allmänhet genuint mänskliga rättigheter). I sådana fall avgjordes tvisten inte i svarandens domstol utan i kändandens. På så vis undveks fall där folk stod utanför lagen eller fall där folk hade stiftat lagar som tillät grova brott, såsom just mord, och därför kunde anse sig oskyldiga.

I principen *actor sequitur forum rei* finner vi även ursprunget till konsulat och ambassader. De är en kvarleva från tiden då det var nödvändigt att parallellt ha domstolar på flera ställen för vart och ett av de olika styrelseskick. Det var givetvis ofta väldigt opraktiskt och löstes ofta genom inrättandet av .blandade domstolar. (eng. mixed courts) som kunde hantera många olika rättsystem. Skiljedomstolar är som redan nämnts en annan lösning.

Rädslan för hur olika parallella styrelseskick skulle kunna existera är alltså minst sagt överdriven.

Experimentell frihet även på detta område

Eftersom det inte ens går att hitta två människor som tycker likadant om allting, finns det i princip lika många ideal som det finns människor. Eftersom det är så att ingen idag egentligen tillåts leva efter sina ideal kvarstår idag enbart möjligheten att mer eller mindre fantisera om dem. Det är därför inte så konstigt att det ofta går fel i både tanke och praktik.

Det går inte att snickra ihop ett samhälle på pappret eller via ett centralt beslut, det torde vara klarlagt.

Konfucius ska ha sagt att människan har tre möjligheter att handla klokt. För det första genom eftertanke, det är det mest förädlade, för det andra genom att härma, det är det lättaste, och för det tredje genom erfarenhet, det är det bittraste. Idag är de två sista möjligheterna kraftigt begränsade.

Med panarki och ett icke-territoriellt styrelseskick skulle vem som helst kunna leva efter sina ideal. Tokiga ideal och projekt skulle snabbt avslutas eftersom de helt skulle utföras på egen bekostnad. Med en sådan experimentell frihet skulle vi slippa de värsta avarterna på ideal som trots allt framförs på ett seriöst vis idag och som faktiskt kan anses påverka våra liv negativt (vilka det är kan anses ovidkommande, förmodligen mer eller mindre alla).

En ny strategi?

För att åter knyta an till diskussion om strategi och kan vi nu fråga oss följande:

Vad är den mest lovande strategin; att försöka övertyga 6 miljarder personer om fördelen med just ditt ideal, eller att försöka övertyga 6 miljarder personer om fördelen med att de ska få leva efter sitt ideal och samtidigt låta andra leva efter sina ideal?

Svaret är givet. Det senare alternativet är i min mening både mer lovande, mer tolerant och inte det minsta auktoritärt. Än mer lovande blir det om vi tar hänsyn till det faktum att mycket få personer idag är nöjda med det styrelseskick vi har och den politik som faktiskt förs.

Det största hindret på vägen kan kanske förväntas vara den territoriella statens makt. Men kanske behöver det inte vara så. Om man tänker på att det finns väldigt många som strävar efter den politiska makten, men mycket få kan få den, så kanske många av dessa skulle föredra att få en liten politisk makt än ingen alls. Undersåtarna skulle vara hängivna supportrar och genom den experimentella friheten skulle man äntligen få chansen att visa att man hade väldigt bra idéer.

De som protesterar mot själva idén om alla styrelseskick, dvs panarki, kan komma att framstå som intoleranta. Om det är något en politiker inte vill, så är det att inte framstå som samhällets värnare. Motsätter de sig idén riskerar de istället att framstå som samhällets fiende.

En annan viktig poäng är att intresseorganisationerna skulle förlora en hel del av sin grogrund och inflytande då det uniforma levernet försvann.

För att verkligen kunna få leva som jag vill tror jag för egen del att det är bäst att börja med att ge andra vad de vill ha. *Do ut des*, jag ger för att du i din tur ska ge, så låter den urgamla ömsesidighetsprincipen. Ludwig von Mises skrev en gång att:

"we have, over the course of the centuries, had the development of systems that are based on what is called the exchange. The exchange derives from the Latin words so often used to describe in the most simple way the characteristic conditions, *do ut des* - I give in order that you should give - meaning I give in order to exchange with you. In the course of the centuries, this brought about all those conditions which we now consider as conditions of modern civilized life."

Om vi börjar med att ge andra handlingsfrihet får vi kanske snart lite i gengäld. Som vanligt får vi alltså börja med oss själva. Bland det första vi kan göra är att sluta påtvinga andra våra ideal med hjälp av den territoriella statens uniforma leverne. Vi kan börja förespråka allas rätt att leva som de vill, inte bara vår och andras rätt att leva som vi vill. Vi kan försöka få folk med andra ideal än oss att inse att om de vill leva på sitt sätt kan de slå följe med oss in i ett toleransens tidevarv. Det enda politiska parti jag kan tänka mig vore ett Alla Partiers Parti (app) som förespråkade alla styrelseskick. Det finns alldeles säkert mycket fler goda idéer som kan dyka upp så snart även du sätter igång och funderar i dessa banor. John Zubes konstitutionella bok innehåller ett otal slagkraftiga idéer och rekommenderas varmt (se lästipsen nedan).

Avslutande ord

Jag har här försökt att introducera en del nya idéer med syfte att utmejsla en något annorlunda strategi för den som vill leva på sitt vis. Mot denna bakgrund förfaller Henrik Alexanderssons tre strategiska punkter som väldigt kloka, dvs (1) starta ett eget parti, (2) påverka de politiska partierna och (3) verka utanför politiken. Målet skulle i så fall justeras något från ett territoriellt och uniformt nyliberalt styrelseskick till ett mångfasetterat icketerritoriellt samhälle med en mängd styrelseskick.

Tänk vad trevligt det skulle kunna vara att sitta och diskutera politik med en galen syndikalist om man bara visste att hans ideal inte utesluter mitt. Tänk vad mycket ideologisk och religiös antagonism som bara skulle försvinna. Allt som skulle krävas är lite panarki.

Lästips:

Det finns en rad bra artiklar om panarki på www.panarchy.org/:

Panarchy., av P. E. De Puydt, 1860

Panarchy. A forgotten idea of 1860., av Max Nettlau, 1909

Extraterritoriality, Its Rise and Its Decline, av Shih Shun Liu, 1925

Non-Territorial Governance . Mankind.s Forgotten Legacy., av Richard CB Johnsson, 2005

En diskussion på engelska av icke-territorialitet är:

To the Monopolists of All Parties., av Richard CB Johnsson, 2005, on-line på www.lewrockwell.com/orig5/johnsson3.html.

Det i mitt tycke främst verket på området är annars:

What Has To Be Changed In The Constitutions Of All States To Make A Lasting Peace Possible And How Can These Reforms Be Realized?, av John Zube, 1962, on-line på www.butterbach.net/epinfo/peace.htm och http://www.volgov.org/pdf/Peace_Zube.pdf.